

Rågöarna.

Av rektor Per Söderbäck.

Till Rågöarna kan man komma från flera håll, men i varje fall måste den sista sträckan tillryggaläggas med båt, och den ojämförligt enklaste vägen är att fara över Paldiski (Baltischport). Den lilla staden hör ingalunda till Estlands största eller livaktigaste snarast är det en stor by med ett par jättegator. Nu sover den sedan ett par hundra år sin törnrossömn, ur vilken den väl knappast torde komma att vakna. En gång drömdes storhetsdrömmar i den lilla staden. Då skulle den bli det ryska väldets lås för Finska viken, ingångsporten till Baltikum, och dess gamla namn Rågervik blev Baltischport, vilket sedan blivit Paldiski. Det finns inga svenska minnen kvar i staden mera utom namnet på det lilla hotellet, som heter just Rågervik, och om stadens "storhetstid" vittna endast de breda gatorna, som väl beräknats för marscherande kolonner men nu äro så gräsbevuxna, att körbanan måste markeras med vitkalkade stenar. "På allmän väg växer inget gräs," heter det och med detta i tankarna kan man dra vissa slutsatser.

Rakt österut ser man Lilla Rågö över ett c:a 2,5 km. bredt sund som har ett djup av ända till 30 meter. Detta sund ämnade en gång svenskarna förvandla till en flotthamn genom att bygga en pir tvärs över djupet, tanken togs upp av tsar Peter och Katarina II. Katarina kom längst – och ändå blev det inget resultat. Djupet och stormarna voro makter, som ej

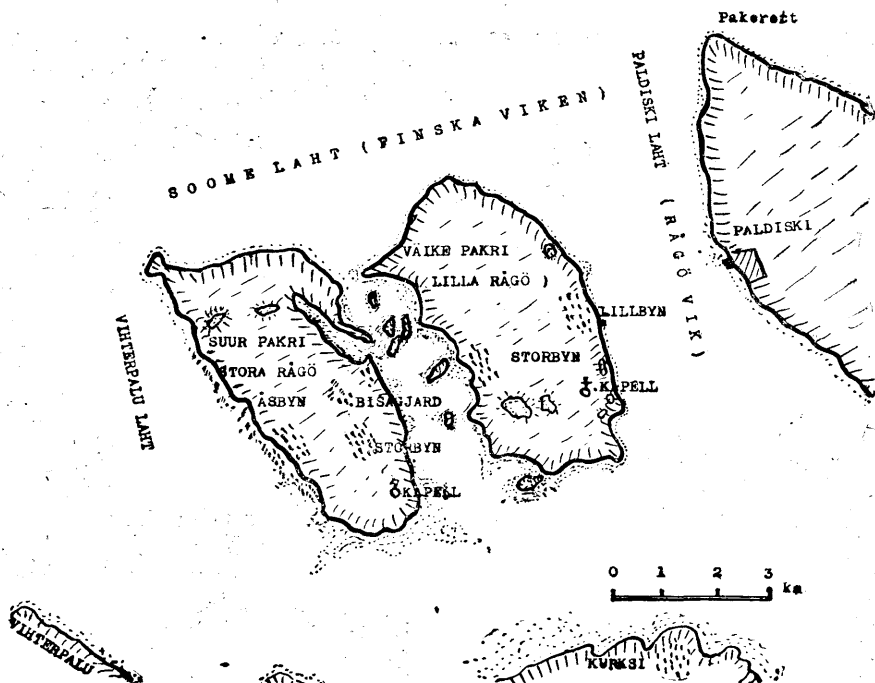
ens det mäktiga Ryssland kunde bemästra. Hur gigantiskt företaget var efter sin tids mått, får man en uppfattning av genom de väldiga stenbrott, där fyllningsmaterialet togs och som finnas dels på fastlandet strax norr om Baltischport dels strax norr om Lillbyn på Lilla Rågö.

Nere i den lilla stadens hamn stöter man ofta på rågöbor och i en av deras båtar gör man färden på ungefär en kvarts timme över till Lilla Rågö. Ön har ingen naturlig hamn, och den brygga, som finns, lämnar inget skydd för fiskebåtarna. Därför får man oftast vara med om en landning, som åtminstone första gången gör en undrande. Båten styres nämligen med god fart rakt på land. Där har båtägaren en stege av slanor utlagd i vattnet. På den kör han nu upp, båten lägger

Detta nummer ägnas Rågöarna.

sig på sidan, en man hoppar i land – är det väggång gäller det att passa på, när en väg går ut, annars blir det ett ordentligt fotbad – och så häktas en krok i båtens för. I kroken sitter en wire, som löper på ett väl förankrat spel uppe på strandbrinken. En stång i spelet tjänstgör som dragspak, och så börjar kringgången, och båten glider med suckan och gnissel upp på stegen och torra land.

Strax ovanför båtplatsen ligger Lillbyn, en rätt lång by med vackra gårdar, ofta skuggade av stora träd. Ett stycke söder om byn ligger öns lilla kapell med sitt trubbiga stentorn. Där finns inga större se-

Kartskiss över Rågöarna.

Rågöarna...

vårdheter, men det är alltid värt ett besök. Men vi göra nu en snabbvandring runt ön och ställa kosan åt norr.

Strax norr om byn ligger det redan nämnda stenbrottet, och i norra kanten av detta ser man de obetydliga resterna av den "stenbrygga," som rågöborna kalla piren, på vilken 2.800 människor arbetade under åren 1762-1769. Det var straffångar, som utförde arbetet, men bland dem fanns enligt traditionen även svenska krigsfångar. Ett stycke nordväst om stenbrottet ser man på en liten höjd grunderna till de baracker, i vilka fångarna inhystes. Omänskligt hård var deras tillvaro. Många kastade sig med de vidjekorgar, i vilka de måste bära ut stenen på piren, ned i djupet och blevo borta, andra försökte rymma. Men det berättas, att myndigheterna för att förhindra detta fläkte upp näsborrarna på dem, och så voro de märkta på ett sätt, som gjorde det så gott som omöjligt att komma undan.

Landet stiger mer och mer, och vid Korsbacken, som har ett av lantmätare rest träorn, är öns högsta punkt. Där är man upp vid klinten, den höga förkastningslinje, som löper som ett brant stalp alltifrån Estlands östra gräns bort till Odinsholm. Där är en vild men vacker trakt. Berggrunden består här som eljest i Estland av kalk. Under den är det sandsten. Denna är mjukare än kalken. Havet dånar in i vid nordliga stormar. Vattnet nöter och fräter och spolat bort sandstenen, och så kommer det ovanför liggande kalkflaket att skjuta ut som väldiga tak. I sprickor och skrevortar regnvatten ned, frosten kommer med sin sprängkraft, och så en dag stälper ett flak över ända och störtar ned i djupet. Det är visserligen bara en 12 meter, men när de väldiga kalkflisorna dåna ned, är det som en liten jordbävning, som märks ända ned i byarna. Ett stycke åt väster från Korsbacken räknat kan man komma ned till strandkanten, och en vandrig där är verkligen värd nedstigningens möda.

I närheten av Korsbacken ligger ett minnesmärke från världskriget, som på sitt sätt är värt att ses. Det är lämnningar efter de bastioner, som rysarna där läto uppföra under världskriget, och som sprängdes, när de så småningom drogo bort. Nu ligga kanonrören och rosta i det korta hedgräset, där de fredliga fåren ha sitt bete.

Söder om dessa bastioner ligger en skog med vattensjuk mark. Den som har intresse för blommor och växter, finner här en växtlighet, som knappast kan tänkas rikare, vilket har sin förklaring av att jorden dels är fuktig ständigt och jämt, dels består av lövmylla med kalk under. Men strax intill möter man motsatsen den torra, steniga heden, där endast vindpressade enbuskar och litet stripigt gräs växer. D. v. s. om man kommer den rätta tiden, skall man finna, att mellan enbuskarnas rötter också växer enorma mängder av världens härligaste smultron.

Så går färden ned mot den andra byn, Storbyn, förbi åkrar och ängar, som om torkan ej är för svår, ge goda kördar. Under sådana somrar äro ängarna rika på blommor, och man torde t. ex. i Sverige knappast möta en liknande växtlighet annat än på en och annan kvarvarande löväng på Öland eller Gotland.

Storbyn ligger vid öns västra strand, och man kommer den genaste vägen dit genom att följa den väg, som går tvärs över ön från Lillbyn till Storbyn. Södra delen av ön har föga att ge ur skönhets synpunkt. Där växlar hed med sumpmark och alskog och jorden är mager.

Västerut från Lilla Rågö ligger Stora Rågö. Ett grunt sund av endast två kilometers bredd skiljer de två öarna från varandra, och dock kunna de båda öarna uppvisa vissa skiljaktigheter. Detta gäller ej så mycket naturförhållandena, som i stort sett äro desamma, den största skillnaden är att Stora Rågö höjer mig mindre brant ur havet i norr och är fruktbarare i söder — utan vissa kulturella olikheter. Det som för den språkintresserade främlingen är mest iögonfallande

är, att språken uppvisa tydliga särdrag.

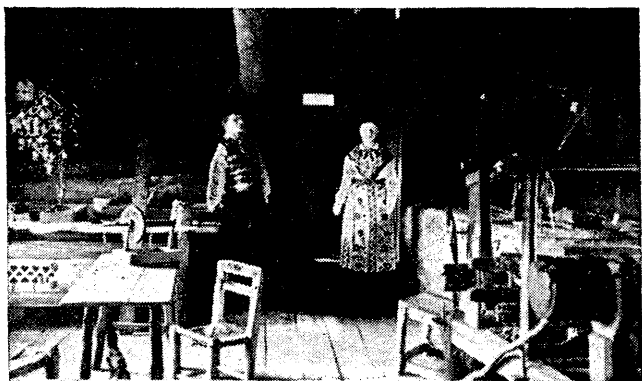
Stora Rågö har tre byar, trots att öarna till arealen i stort sett äro lika stora. Att Stora Rågö även har en något större befolkning beror på att jordmånen där är bördigare än på lilla ön.

Även Stora Rågö har sitt eget lilla kapell. Detta är av yngre datum än det på lilla ön. Det byggdes efter det att det gamla kapellet på 90-talet nedbränts. Enligt folkets mening blev elden anlagd av de ryska präster, som i "förryskningens" intresse sänts till ön.

På båda öarna är jordbruket den förnämsta näringsgrenen, men rågöborna skulle nog kämpa en ganska hopplös kamp för tillvaron, om man ej hade fisket, ty jorden kan dock blott ge bröd, och de penningar — för att nu ej tala om vad fisken kan betyda ur hushålls synpunkt — som man dock har behov av för inköp av redskap m. m., den får man framför allt av det överskott, som fisket ger.

Rågöborna äro goda sjömän och fiskare. Att följa med en fiskebåt på flunderfiske i sundet mellan Lilla Rågö och fastlandet en sommarkväll, när ljuset från Packerorts fyr ritar långa eldränder i vattnet, är en upplevelse för fastlandsbon. Och när i vindstilla augustinätter sundet mellan öarna glänser av blossen från ljustereldarna på drivande båtar, är det en syn av ovanlig och betagande skönhet.

Lilla Rågö har vid Storbyn ett "minnesmärke", som väl i sig själv ej är så märkvärdigt, men som ändå ej kan förbigås, helst som det väl ännu är ensamt i sitt slag i landet. Det är öns hembygds museum, Ippgården. När detta museum för några år sedan invigdes, var det i varje fall det första och enda i sitt slag i Estland. Gården var den enda rökstuga, d. v. s. gård utan skorsten, som fanns kvar från gamla tider, och på författarens initiativ och med från Sverige anskaffade medel inköptes gården. Öns bönder med läraren Pöhl i spetsen togo hand om flyttning och inredning, och som museet nu står, är det på sätt och vis mönster-

Interiör av
hembygds-
museet
Ippgården.

gillt ordnat. Den nya tiden har även på Rågöarna ridit fort. Det gamla försvinner snabbt, och bara om något tiotal år, kommer man att få fångt ute i byarna söka de redskap o. d. som hittills funnits på varje gård. Redan nu äro de till stor del endast att finna i den gamla gården. I folkskollärarens gård får man låna museets nyckel och får där alldeles säkert sakkunnig ledare, som kan berätta om de gamla föremålen historia.

Den som besöker Rågöarna, stöter förr eller senare på knypplande kvinnor. Denna hemslöjd är så allmän, att det väl knappast finns någon infödd rågökvinnna, som inte är kunnig i denna förnäma konst. Det är riktigt vackra saker, som de åstadkomma. Ibland kanske garnet verkar litet grovt, men i sådana fall är spetsarna alldeles säkert så mycket mera hållbara. Förr avyttrade kvinnorna sina alster hos badgäster i Baltischport eller de reste till Tallinn, ja, ännu längre med dem och kommo hem med en behöfvlig om också liten, kontant behållning. Nu äro möjligheterna för sådan avsättning mindre, och den besökande främlingen bör inte försumma att till egen och knypplerskornas glädje skaffa sig ett litet förråd. — En annan vacker sak, som tillverkas av kvinnorna, äro de bälten, som med primitiva hjälpmedel vävas av dem. De äro väl närmast avsedda som "skärp" till den vackra rågödräkten, men de kunna även fylla andra ändamål.

Stora Rågö synes i det föregående ha fått en väl obetydlig behandling, men detta beror ej på något slags mannamån utan därpå, att vad som säges om den ena ön i stort sett också

gäller den andra. Men då det blir fråga om öarnas historia, kommer Stora Rågö i förgrunden, och man kan gott säga, att inget område i svenskbygden har ett så intressant historiskt förflutet som den ön. Ja, genom denna sin historia har Stora Rågö kommit att inta en särställning i hela Estland.

Första gången Rågöarna omtalas i historiska urkunder är år 1345 då fem namngivna bönder på Raghoe köpa sin ö av abboten på Padis kloster för 34 mark silver till evinnelig besittning och — vilket är ganska märkligt — efter svensk rätt. Genom detta köp blevo Stora Rågös bönder ägare av sin ö, och hur än sedan öderna skiftade kunde denna deras äganderätt aldrig helt slås ihjäl. Härigenom kommo storöns bönder så småningom att inta den gynnad särställning bland alla de på estniskt område boende bönderna, även under den tid, då livegenskapen var allmän i landet.

Karl IX fastställde dessa böndernas genom köpet förvärvade rättigheter och bestämde det skattetionde, de hade att erlägga. Men Gustav II Adolf överlämnade 1622 ön tillsammans med Padis kloster till borgmästaren och borggreven i Riga, Thomas von Ramm, som ersättning för de gods, han förlorat i Polen. Och så började den långa kampen mot godsägarna på Padis. Redan drottning Kristina måste ingripa mot godsägaren och åter fastställa böndernas rätt. Men redan några år efteråt finner drottningen skäligt att i kungligt brev uttala sin förvåning över, att godsägaren inte åtljytt hennes stränga befallning utan fortfar med sina obilliga "procedurer". Drottningens skydds brev blev

Talkon.

Av skolföreståndaren Joh. Pöhl.

Det var skralt på Stavas gård. Fastän gården var stor nog att föda 2 kor och 4 oxar samt några ungboskap och därtill ännu 10 får över vintern, hade nu gårdens avkastning gått så ned, att det bara stod en ko och tre oxar i ladugården samt sju gamla får i fårhuset. Även hästen, som alltid ansågs som gårdens prydnad, hade förvandlats till en mager och skral krake. Det hela kom sig därav, att här bodde nu endast gubben Jak på 73 år ock hans lika gamla gumma Valborg. Nog hade de även haft barn, vilka nu skulle varit deras ålderdoms hjälp, men dottern Mare hade dött vid tre års ålder, och sonen Anders hade drucknat en stormig höstnatt i Finska viken tillsammans med tre andra rågöbor, då han skulle insmuggla salt. Sådana resor måste alltid företagas vid stark storm, då gränsvakterna ej vågade sig ut — Nu voro

Forts. sid. 4.

efter många klagomål över godsherrens godtyckliga framfart erkänt av de ryska myndigheterna år 1770, men det var många och hårda strider, innan bönderna fingo sin sak därefter.

Lilla Rågö tillhörde från början godset Kegel (Keila) men avsöndrades från detta gods 1628 och såldes till Padis kloster, som på så sätt kom att härska över båda öarna. Lilla Rågö kunde ej återropa några frihetsbrev, utan dess folk faktiskt jämfördes med de övriga livegna bönderna. Men det förefaller, som om den indirekta sambörigheten med Stora Rågö i viss mån skulle ha gjort dessa bönders ställning något bättre.

Denna rågöbornas friare ställning till godsägaren, grundad på ett starkt medvetande av att strida för sin oförytterliga rätt, har givit rågöbonden en i de livegna områdena ökand självkänsla och rakryggighet, och man förstår fastlandsbornas gamla tal om att rågöfolket skulle härstamma från svenska adelsmän.

Talkon...

de gamla ensamma. Om ock det redan hade förflutit 70 år, sedan dottern Mare dött, fylldes dock alltid Valborgs ögon med tårar, varje gång hon kom ihåg sin dotter. Hon kunde aldrig bli klok på dotterns död.

En kringvandrande lumphandlare hade kommit in till Stavas gård bjudit ut sina lervaror och frågat efter trasor och lump. Då det ej fanns något av den varan, måste lumphandlaren gå, men slängde ännu en blick över vänstra skuldran på den lilla Mare, som satt och lekte i ett hörn. Valborg visste, att det fanns folk med elaka ögon, och eftersom trashandlaren ej kunde göra några affärer, trodde Mare, att han var på dåligt humör och hon ville därför genast kasta en handfull salt i spisen för att göra lumphandlaren hämnd oskadlig, ifall han nu var ute i dåligt ärende. Men Jak, som alltid kallat sådant för kvinnfolks vantrö, sade, att en sådan trashank intet förmår göra, varigenom Valborg avråddes. Och så blev det.

Men hur det nu var, insjuknade lilla Mare dagen efter. Granngårds Gertrud, som kunde läsa ord mot allehanda sjukdomar, blev nog genast tillkallad, och hon blåste och läste långa stunder, men ingenting hjälpte. På tredje dagen dog Mare. Valborg plågades nu alltid av tanken, varför hon ej genast kastade salt i spisen. Vem vet, kanske skulle det ha hjälpt. Mare visste ju väl, att världen är full av ondska och tatt godsägare ofta sända ut karlar, som sprida smittosamma sjukdomar, för att bondebefolkningen ej skulle bli så talrik. Hon hade själv med egna ögon sett kolera-spridare, och mormor hade talat om, hur det var då, när digerdöden härjade — en liten gubbe i gråa kläder vandrade omkring och pekade med en käpp på folk, och alla, som han pekade på, dogo.

Nu voro som sagt de gamla ensamma, och i dag skulle det bli talko i vedhuggning, ty bränslet började taga slut. Enrisbuskarna, veden och riset från det förra året hade förbrukats. Dagen innan hade de

redan bryggt ölet färdigt, och Valborg hade skalat potatis samt utsett kött för talkon, Jak högg köttet i småbitar. Själva hade de ej uppfött svin på flera år, så det gällde nu att ta av de förråd, som sparats från den goda tiden.

Eftersom det hörde till god ton, att spara kött, i flera år, och att den ansågs fattig, som genast började äta det kött, som nyss blivit slaktat, kunde Valborg efter moget övervägande ej lägga köttet av ett nyslaktat får i talkosoppan. Och då tillgångarna på gammalt fårkött voro små, måste det till slut bli bara svinkött i soppan.

Tidigt på morgonen samlades på Stavas gård Soknas Tomas, Gatos Anders, Norrmosa Johan, Mikels-Ri Bärn, Ers-Tomas Oli, Åkers Ada och Markus samt drängen Johan Solskin. Den sistnämnde var dropip-(säckpipe) spelare och var därför nästan alltid inbjuden på sådana tillställningar, eftersom alla talar avslutades med glad dans. Alla talkomäns hustrur inbjödos till kvällen på huvudmåltiden. Där hustrun ej kunde komma, kom någon annan från gården som "talkodrickare". Så fanns det alltid lagom med gäster.

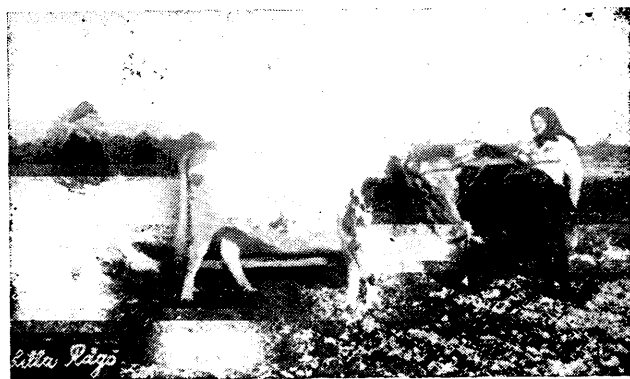
Jak fyllde nu trästärkan med det ännu varma ölet och lät den kretsa laget runt. Det smakades och prövades. Jak själv trodde, att han satt för lite humle, så ölet ej var tillräckligt beskt, Soknas Tomas åter trodde, att humlen blivit för mycket kokad, då denna humle ej tålde för mycket kokning; Gatos Anders sade: "Kvinnfolks-öl, kanske det blir mera beskt tills i morgon." När så fyra-fem stänkor tömts, märkte man, att alla började tala med lite högre tonfall. Nu bänkade

man sig kring bordet, och då man ätit nybakat bröd, kokt potatis och kokt fisk samt nykärnat smör, bjöds ölstänkan ännu en gång, och så var måltiden över. Jak hämtade in en liten ölkagge på c:a 15 liter, vilken Soknas Tomas tog under armen, och så bar det av till skogs. När nu männen kommo tillbaka i skymningen, voro två långa bord och fyra lika långa bänkar ordnade i stor-stugan. Över varje bord hängde en lampa, och på bordet stod en större ölstänka jämte några mindre, ur vilka man drack och fyllde på ur den stora.

Soknas Ano-mor hade hela dagen varit hos Stavas och hjälpt Valborg med att ordna bänkar och bord, skedar och fat samt mat. När nu alla, som inbjudits, voro samlade, inbars maten på träfat. Den bestod av uppskuret kött och skalade potatis, som kokats tillsammans. Faten sattes på bordet, och Jak bar in en massa träskedar, av vilka han lade 5-6 stycken vid varje fat. Nu bjöd han alla till bords. Det gick utan vidare med undantag av ett par unghustrur, som voro något tillbakadragna och vilka Valborg måste leda till bordet vid handen. Ingen började äta, förrän alla hade satt sig till bords. Nu tog Jak fram en flaska brännvin, blandat med balsam, fyllde på ett vanligt teglas och gav det till Soknas Tomas, som satt i bordsändan. Han söp och sände vidare; ibland fyllde Jak på, så att alla skulle få del av det goda vinet (brännvin). Sedan började måltiden.

Efter måltiden spelade Markus Johan upp på drompipan, och alla deltog i dansen, som pågick långt in på natten.

Oxarna tjänstgöra som dragare i den steniga jorden på Rågö.

Att vara folkminnes- upptecknare.

Av fil. mag. Nils Tiberger.

Till ett Rågönummer av Kustbon har man bett mig lämna något bidrag, och jag har därför — glad att på detta sätt få bibehålla den mångåriga känningen med Estlands svenskar och särskilt nu rågöborna — sökt sammanföra några tankar om uppteckning av folkliga minnen och förhållanden. Skulle någon som läser detta vilja skriva till mig, så gör det — helst på rågömål — under adress Lärovörket, Gävle.

Vad skall man skriva upp, det är en fråga som tidigt tränger sig på. Kommer man som folkmålsupptecknare, så börjar man med enstaka ord, särskilt benämningar på de föremål man ser omkring sig, och söker småningom göra en så fullständig lexikalisk samling som tiden och förmågan medge. Får man lite längre tid på sig och sysslar man — som fallet är på Rågöarna — med en säregen folkkultur, så vill man efterhand ha med allt mer av alla möjliga fakta.

Så t. ex. vill man gärna ha uppgifter om ortens nutida tillstånd: ägornas utbredning och kultur, gårdarnas och byarnas läge och utseende, befolkningens antal, täthet, ekonomiska ställning, skatter, skolförhållanden, ställning inom staten o.d. Man kommer efterhand alltmer in på detaljer i befolkningens livsföring; det gäller särskilt tre huvudområden: bostad, mat och kläder. Hur bygger man husen och hur äro de inredda, dels för folk och dels för få? Hur utföres arbetet som ger födan och vilka redskap har man till sådd och skörd, slakt och brygd, fiske och annan fångst? Hur får man kläder: allt arbete från linet på åkern och ullen på fåren till de färdiga plaggan; hur ser dräkten ut bit för bit sommar och vinter? Och hur hushållar man: hur långt räcker egenhushållningen och hur mycket måste köpas?

Det är naturligt att man särskilt fäster sig vid ålderdomliga drag i arbetslivet, och så är man inne på kapitlet: hur var

Hemön.

*Jag älskar ön, där aftonsolen
sig sänker uti böljor blå.
Där månen speglar sig i vågen,
bränningarna komma, gå.*

*Jag älskar strand där vita mäsar
kretsas kring klippor, skär och sten;
där sål och utter mellan stenar
sig gassa uti solens sken.*

*Jag älskar skog, där rönn och lindar
trotsigt och stolta envist stå.
Orubbliga för stormar, vindar
de kronan höja mot det blå.*

*Jag älskar kullarna de många,
som bildat här mitt Rågöland.
Jag älskar åsarna de långa,
som skapats av allsmäktig hand.*

*Jag älskar hemmet uppå kullen,
som blänker rött i solens glöd.
Här äro björken, stranden, backen;
mitt allt uti min barndomsvärd.*

*Jag älskar kobbar, skären, stenar,
klippa och backe, ås och strand.
Ty i förening de små delar
bilda mitt kära Rågöland.*

Joh. Pöhl.

det i gamla tider? — Vilka möjligheter har man att få kunskap om dem? Då söker man dels efter kvarlevor: gamla föremål — vare sig i hemmen eller i museet — gamla arbetsformer, gamla papper om sådana finnas; dels efter minnen. Vad får man inte allt höra! Om gamla tidens fattigdom men också om dess händighet, om bistra, ja bittra öden men också om uthållighet och om glädjeämnen, ringa i det yttre kanhända men efterlängtade och livgivande. Man får höra sägner och personliga upplevelser, kanske sagor och visor, eller psalmer sjungna på gammaldags sätt med "länkar" mellan huvudtonerna. Man får exempel på vad som här anses vara rätt och vad man här icke vill hålla för riktigt. Och

Forts. sid. 6.

Lilla Rågö kapell.

Lugn och frid vilar över kyrkan på Lilla Rågös södra strand, men ännu lugnare ter sig kyrkogården utanför kyrkan med gravkulle vid gravkulle.

Ett avbrott i den djupa friden är kyrktornet, som prydligt och stolt höjer sig mot himmelens rand, liksom ville det säga: "I århundraden har jag sett rågöfolket släktled efter släktled vandra hit ut, allt är förgängligt, men jag står, och min klocka ringer varje gång en avliden bäres hit från byn."

Här på den lilla kyrkogården under syreners skydd får rågöbon sin sista vilobädd. Här vilar han vid dånet av brusande vågor, vilka skjuta sina vita kammar alldeles inemot kyrkogården för att nästa minut dånande sjunka ned i djupet igen.

Rågöbon är sjöman, och som sjöman vill han ock vila i närheten av detta hav, han plöjt från tidig barndom till graven.

På denna kyrkogård, som påminner om en steltnad havsytta, har så många funnit ro; men här har ock fallit så många sorgens tår på de orblekta småstenarna, som här bilda de små anspråkslösa gravkullarna.

Så många allvarliga och sorgliga skilsmässor hava här ägt rum; så småningom sjunker dock allt åter i glömskans hav, till dess nya scener framtränga. Så glider tiden dag för dag och år för år; den som i dag begråter de sina, är snart själv den som begråtes.

Som vitne till allt detta står kapellet, även det lutar sig något framåt; sörjer det även dem, som vila vid dess sida, eller böjes det blott av åren?

Joh. Pöhl.

Nationalklädda
Rågöbor på
hemöns steniga
strand.

Att vara...

man får kanske efterhand reda på vad den enskilde tror, hans religion: inte religiösa talesätt men vad han litar på i nödens stund.

Behöver det sägas, att upp-tecknaren snart, mycket snart känner sig som lärpojke. En av hans största dygder är att vara nyfiken utan att vara närgån-gen i otid.

Och allt detta får man i bästa fall meddelat på folkmålet. Man gör säkert också klokt i att så mycket man kan göra uppteckningar på folkmålet. Det finns många risker för missförstånd: att sagesmannen är otydlig, att man fattar fel, att man översätter fel från folkskets till sitt eget föreställnings-sätt, och att man i sin tur blir missuppfattad av sin läsare. Riskerna äro allt större, ju mer det gäller andlig verklighet; det kan vara knepigt att förstå konstruktionen av ett redskap, men att helt förstå en männis-kas tänkesätt är bestämt inte enklare. Man måste söka se med sagesmannens ögon, och ändå får och kan man nog inte helt krypa ur sitt eget skinn. Man skall sedan bära fram sina uppteckningar utan omstuvnin-gar, om man kan, men ändå med kommentarer som kan göra en oinvidg läsare tillfreds.

Det blir säkert många an-teckningar, som stå isolerade men som man ändå inte vill sakna. Jag skall söka att med citat ur mina anteckningnr från Rågöarna visa några små "le-vande bilder." Jag låter o be-teckna slutet o; vokalernas längd känner de flesta läsare.

En gammal kvinna, som jag just kommit in till, berättar att hon sovit rakt för länge. "Ja vaknast opp klocka ti. Nå, ja var måren ål klocka tri opp å mölka kuddana. Jag gav kalva drick, å lame däggd ja - äit litet lam, såm ve ska gåva di ått. Å så kerd ja ut opa valln tåm." — Kan ni se henne, där hon går ensam och tigande, full av omsorg, i den halvskumma dagern?

"Mårga e torsda; sia e opp-site-kveldär." Flickorna ska sitta samlade och arbeta, ja, prata med förstås. "Piana gick mä sock-binde i hände hål-dr knippel-kåddn unde armen. Om

Rågöbon aldrig träl.

Få äro de orter i Estland, där man fört en så hård kamp mot förtryckare som Rågöarna. Rågöbonden och fiskaren ha alltid intagit en adlig ställning i jämförelse med hans jämlingar på andra orter.

sia påika kåm mä spålkartn, så kasta tåm binde i närka å birea spål kart." Så gick det med det arbetet.

Jag möter en gammal bekant, som talar högsvenska. "Vad är det för en grann hyresgäst, som han har?" — Hon är datsch (deutsch); hon är baroness men fattig som fan: jag tror inte hon äger skjorta på kroppen. Lite är hon lat, det ser jag, och inte förstår hon att koka potatis engång."

"Talar ni tyska med varann?" — "Ja, so bisschen. Annars talar hon ryska. Estniska också men sämre, så när hon talar med översten (det är hustrun det), så är det som svinet och gåsen." —

På stora Rågö har det fun-nits en gudabild, som hette "Äinvaldär, såm tåm ha bruka i Kappli. He a vari äin trägud. Tåm siuk ha såga: Om vi ha så miki härka gå ått Kappli, än vi skull a fae si "Äinval-där." — Men detta var länge sen; de som nu leva ha inte sett honom. "Tåm ha kasta ut iti Väster-Sånndi'n. Tåm bläi aräg opa trägudin, än itt he var fulldär gud." —

Vi ha hunnit bli förtrogna, hon är gammal och nu lever hon inte: jag får höra mer än jag berättar här: "Min ongdöm var stakotan. Tått ja hlapp lära läusa, så var ja sjutta år. Äit år var ja sia pi. Tå ja var aggårta års gala, så bläi ja gifta. — Så länge såm ja var o-vare e lära, itt hlapp ja ut må tåm ar ong-fölke." — Ett enda år fick hon vara med ungdomen. "Tått tåm ar gick hop hald måro, så var ja å mä tåm: påika hlau opa spåln, å piana dansa. Läudas-kveldn så läpp ve stiölanst unda påika utåt skon hald moro siölver: dansa å gjord äild opp å dansa ringenom äildn: ve språka å siengd visar."

Över 700 år finna vi rågöbon stå på sin post och försvara de under 1300-talet vunna förde-larna, och under tiden, då bön-derna på fastlandet trälade på godsens ägor för den lilla jordbit, de innehade, betalar rågöbon sin skatt och känner sig som en fri man.

När Sverige år 1561 blev ägare av Estland, voro rågö-bornarna de första, som kommo fram med sina privilegier och bådo att få dem godkända. Då ryssarna åter år 1710 blevo rå-dande här, voro även rågöborna framme, och man upptog i den estländska bondeförordningen ett särskilt kapitel för rågöborna.

Även nu, då Estland blev självständigt, höllo sig rågö-bornarna på sin vakt, men efter-som hela träldomskampen nu var över för hela Estlands folk och eftersom bondeklassen nu kunde bestämma sina öden själv, såg även rågöbon sin kamp för friheten vara slutförd och förenade sig med de andra.

Här nedan en kort skildring, hur jordskatten (arrende) upp-bars på Rågöarna då, när hela det övriga Estland låg som hårdast under godsägarnas förtryck och livegenskap var rå-dande.

En vacker julimorgon år 1850 går det raskt till på läns-mansgården, ty det är i dag, som godsägaren till godset Pa-dis på fastlandet, till vilket gods även Rågöborna höra, kommer för att uppbära skat-ten, som han enligt lag har rätt till. — Skatten uppbars alltid en gång om året, och detta skedde på sommaren. Denna dag ansågs alltid som en festdag av såväl rågöborna som godsägaren. Redan en vecka tidigare hade godsäga-ren sänt till länsmannen, som är högsta lagman på stället, några säckar malt, vilket den-ne brygde till öl, som använ-des på skattedagen.

Godsägaren brukade alltid åka till närmaste strand, vari-från rågöbåtarna avhämtade honom. I dag skulle godsä-garen komma med stort följe, hela familjen, några närmare släktingar och många tjänare. Klockan 9 skulle gdosägaren redan vara vid stranden, och rågöbåtarna måste då vara där.

Forts. sid. 7

Länsmannen hade givit befallning, att tre båtar med fyra man i varje båt skulle lägga ut klockan sju på morgonen från Rågö. Vädret var stilla, nästan stiltje, så att segel ej kunde anlitas, och man hade att ro sina dryga 8 kilometer.

Roddarna samlades nu på morgonen i länsmannens gård, där länsmannen trakterade dem med det ännu varma ölet, kallat horrol. Då männen väl stärkt sig med några kannor av det goda ölet, begåvo de sig i väg, och efter något mer än en timmes rodd voro de framme vid andra stranden. Godsägaren med följe åkte nu till stranden, alla togo plats i båtarna, och färden till ön började. Här voro godsägaren med familj, några släktingar och lakejen, kocken, förvaltaren, kammarjungfrun och några övriga tjänare. Även stora korgar och lådor, i vilka skatten skulle insättas, och en mängd brännvin hade tagits med. Efter en timmes rodd var man framme vid rågöstranden, varifrån alla begåvo sig upp till länsmannens gård; för korgar, lådor och brännvin hade länsmannen ordnat med en häst.

Under tiden hade alla öns bönder samlat sig på länsmansgården. Även en hel hop kvinnor voro samlade; en del endast av nyfikenhet, andra för att sälja knypplade spetsar o. s. v. Även fanns det sådana, som voro goda vänner till godsägarens fru och nu begagnade tillfället att hälsa på.

Nu steg godsägaren med de sina in på länsmansgården, där bönderna, iklädda knäbyxor, korta rockar, brokiga halsband, bärande låga runda hattar, redan stodo och väntade. "Goddag öbor!" ropar godsägaren och går laget runt och trycker allas hand. "Goddag - goddag", blir svaret. De andra manliga i sällskapet följa exemplet.

Under tiden hava kvinnorna samlats kring godsägarinnan, där ömsesidiga hälsningar och handtryckningar ej vilja upphöra. — Nu frambär länsmannen ölet i brokiga trästänkor; varje gång han kommer med en fylld stänka, smakar han först själv, sedan bjuder han gästerna, som dricka och låta kannan gå vidare laget runt,

tills den är tom och åter måste fyllas. Länsmannen får många lovord för den välbryggda drycken.

Kocken började ordna till middag. Huvudrätten blev kött-soppa av fårskt fårkött, ty länsmannen hade samma morgon slaktat ett får. Ett bord uppställdes nu på gården, bakom vilket godsägaren tog plats, slog upp skatteboken och började uppropa bönderna i tur och ordning. Man frambar ost, smör, ägg, en levande höna, rökt flundra, ett levande får samt råg, korn och havre. De, som ej hade varor, betalade pengar — motsvarande torgprisen. Varje bonde, som avbetalat sin skatt, fick ett halvt stop brännvin och fyra stop öl. En del av ölet förtärdes på stället, men det mesta fördes hem.

Under tiden har maten blivit färdig, och herrskapet ropas till middag. Länsmannen med familj deltog även i middagen. Är måltiden över, samlas åter alla ute på gården, dit nu under tiden en hel hop ungdomar samlats jämte en säckpipspelare. Allmän dans börjar efter säckpipans låtar. Även godsägaren, hans familj, tjänstepersonal och alla rågöbor deltog i dansen. Och eftersom även ölstänkan duktigt anlitas, står glädjen högt.

Under pauserna pratas om jordbruk och fiske, varvid godsägaren ofta giver bönderna goda råd, rörande jordbruket, och talar om egna erfarenheter, Rågöborna åter berätta om lotsning av fartyg, förlisningar o. dyl.

När alla känna sig lagom varma, kommer avskedsstunden. Efter många handtryckningar och hjärtliga löften om ett lyckligt återseende nästkommande år, skiljs man åt. Godsägaren med de sina följes till stranden, där redan båtarna, som skola bärga både skatten och dess ägare, stå färdiga för avfärd. Då herrskapet rest, återvända bönderna småningom hem till sitt för att undan för undan börja förbereda sig till nästa skattedag.

Joh. Pöhl.

Prenumerera på Kustbon

Idrottsdagen på Vormsö.

Söndagen den 10 juli ägde rum på Vormsö en Svenskbygdens idrottspropagandadag. Idrottstävlingar höllos på Hulloskolas sportplan mellan Vormö, Rikholdi och Passleps lag. Frituftsfest hölls samma dag em. på "Kalkungsbakan", och inleddes av prosten Hj. Pöhl. Festtalet hölls av skolläraren August Bergman och skolföreståndaren Anders Nyman höll avslutningstalet. Skådespelet "Iim klarar allt", som framfördes av Vormsö amatörtrupp fick ett hjärtligt mottagande och kraftiga applåder.

Tager man i betraktande de uppnådda resultaten på idrottsdagen, så finner man att våra idrottsmångjort framstegit nästan varje gren. Dagens bäste man blev Leander Gjärdman Passlep med 43 poäng, närmast följd av Lars Lilja med 21 poäng och Vallin med 20 poäng -- de båda senare från Vormsö. Med 6 bästa resultat för varje gren som beräkningsgrund erhöll Vormsi lag 94 poäng, Passlep-66 och Rikholdi 49 poäng. De individuella resultaten blevo följande:

100 m.

1) L. Gjärdman	P.	12,0
2) J. Vallin	V.	12,0
3) L. Lilja	V.	12,0
4) A. Adelman	R.	12,6
5) G. Thomsson	R.	12,8
6) A. Nyholm	V.	12,8

400 m.

1) L. Gjärdman	P.	58,0
2) J. Vallin	V.	58,8
3) H. Liljebäck	V.	60,5

1500 m.

1) A. Ahlström	V.	4,54
2) H. Adelman	R.	5,46
3) Brun	P.	5,59
4) Harald Mickelin	V.	

Stafett 4 X 100.

- 1) II lag (L. Beckman, J. Norrman, A. Vestersten, A. Nyholm) 44,5.
- 2) I lag (L. Lilja, J. Vallin, A. Adelman, L. Gjärdman) — 44,6.

60 m. för damer.

1) A. Dans	R.	9,0
2) S. Lagman	R.	10,6
3) I Helsing	R.	10,7

Kula (7,257).

1) L. Gjärdman	P.	11,93
2) V. Zeisig	P.	10,96
3) J. Lundkvist	V.	10,58
4) A. Vestersten	P.	10,55
5) Hj. Ståd	V.	10,53
6) A. Adelman	R.	10,47

Forts. sid. 8.

Eldsvåda på Vormsö.

Fredagen den 8 juli utbröt eldsvåda hos hemmansägaren Johan Nyblom, Sviby Martes. Av ännu okänd anledning började det brinna i stallet som inte stod att rädda. Tillsammans med stallet nedbrann en lada där olika jordbruksredskap samt proviant förvarades.

Under släckningsarbetet var Vormsö brandkårs alla sprutor deltog, blev hustrun på gården och bonden A. Kiivaremes från Hullo skadade och måste erhålla läkarevård. Det brunna var oförsäkrat.

Då Nyblom tidigare hårt prövats genom den stora branden i samma by 1932 och ännu inte hunnit repa sig sedan dess, vädjar Kustbons red. till alla som kunna att med ett litet bidrag hjälpa till att lindra nöden hos den nu så hårt drabbade familjen.

Kustbons redaktion, Rütli 3 Tallinn mottager bidrag och redovisar därför.

Vormsönytt.

En svår olyckshändelse ägde i söndags rum på Vormsö. På vägen hem från kyrkan, cyklade fru K. Salin från Rumpo tillsammans med sin son på samma cykel varvid gaffeln brast och hon föll och blev liggande medvetlös på vägen med krossat käkben. Den svårt skadade transporterades omedelbart till sjukhuset i Haapsalu.

Ett kraftigt åskväder gick i måndags över ön. Blixten slog ned i Rosenblads cementpanneverkstad och spolerade dörrar och fönsterrutor.

Svenska läsrummet

i Tallinn har under första halvåret besökts av 1265 personer vilket är något mera än besöksiffran under hela 1937 vilken var 1131 personer.

A.-B. LYCKES SÖNER

Fiskebäckskil.

Konservfabrik för inläggning av finare anjovis och sillkonserver. Tel. 15.

Byrådirektör Nils Källström tillbringar sin semester i Estland.

Med ordinarie Sverigebåten anlände i söndags byrådirektör N. Källström med fru till Estland. Byrådirektör Källström som är mycket hängiven estlandssvenskarnas vän har den sista tiden i alldeles särskild hög grad intresserad sig för kapellbygget på Nargö vartill han insamlat större delen av medlen.

Längdhopp.

1) L. Lilja	V.	6,00
2) L. Gjärdman	P.	5,96
3) J. Vallin	V.	5,43
4) A. Nyholm	V.	5,34
5) A. Adelman	R.	5,30
6) Hj. Adelman	R.	5,15

Höjdhop.

1) L. Lilja	V.	1,58
2) A. Adelman	R.	1,58
3) L. Gjärdman	P.	1,54
4) Hj. Adelman	R.	1,54
5) J. Vallin	V.	1,49
6) J. Vesterbom	R.	1,49

Stavhopp.

1) L. Gjärdman	P.	2,74
2) L. Lilja	V.	2,64
3) V. Miihlberg	R.	2,64
4) J. Vesterbom	R.	2,57
5) A. Adelman	R.	2,50
6) Hj. Liljebäck	V.	2,05

Spjut.

1) L. Gjärdman	P.	45,16
2) J. Vesterbom	R.	40,43
3) A. Slet	V.	37,97
4) J. Vallin	V.	34,70
5) Hj. Adelman	R.	34,63
6) J. Stenholm	V.	31,45

Diskus.

1) A. Tennisberg	R.	32,54
2) L. Gjärdman	P.	31,70
3) A. Adelman	R.	31,42
4) J. Lundkvist	V.	30,68
5) Hj. Städ	V.	30,29
6) A. Nyholm	V.	28,50

Trestegshopp.

1) L. Gjärdman	P.	11,62
2) L. Lilja	V.	11,59
3) A. Nyholm	V.	11,44
4) J. Vallin	V.	10,33
5) A. Ahlström	V.	10,06
6) V. Zeisig	P.	6,96

Kinnaströms Väveri A.-B. Kinna

Randiga och rutiga bomullstyger, Bomullsflanell, Crepe-Frottéer, Poplin, Silkesblustyg Zefyr, Bolstervar, Cover. - Coat, Jacquardbolster Kadettyg, Möbelyg.

Bästa drivkraft för fartyg

av alla slag är

Marin- J. M. June-
motorn Munktell

A.-B. JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

el 197, 8 7 - JÖNKÖPING - Telegr. Moto

Utgivare:
Svenska Odlingens Vänner

Redaktion:

M. Westerblom, ansvarig red.

A. Ståhl.

A. -spelin

Rütli 3, Tallinn.

Tel. 470-08.

Prenumerationspris:

Inrikes	Utlandet
1 år Ekr. 2:--	1 år Ekr. 4:--
1/2 " " 1:--	1/2 " " 2:--

Gudstjänster.

Svenska kyrkan i Tallinn:

Söndagen den 17 juli kl. 11 fm.
högmässa. K. Nilsson.

cyklar är prov nog!

Under juli månad 1937 monterade vi den Hermes herrvelociped, som fick löpande tillverkningsnummer 1.000.000. Hälften av detta antal har försålts under de senaste åren. Ungefärligen varannan svensk cyklist har någon gång under Nymans snart 50-åriga tillvaro varit ägare till en cykel, som leder sitt ursprung från Nymans. Följ deras exempel o. bli nöjd!

TURISTER! Varje ägare av en Hermes, ny eller gammal, tillförsäkras betydande rabatt vid turistfärd med Sveabolagets ångare under tiden 15 maj - 15 sept. Begär reserabattkort genom våra försäljare. Förteckning över auktoriserade Hermesförsäljare återfinns Ni på sista sidan i varje del av Rikstelefonkatalogen.

Hermes

CYKELN MED DELAR
AV ROSTFRITT STÅL

A/B NYMANS VERKSTÄDER, UPSALA
Norra Europas största och ledande velocipedfabrik

Auktoriserade försäljare i Estland:

Firma K. H. Anton Willberg
Paldiski maantee 5. Tallinn.